

pris 20 kr

Sommarkolonierna

I olika sammanhang har vi uppmärksammat det stora antal sommarkolonier/barnkolonier/ som funnits i Kämpinge och Höllviken. Vi har försökt kartlägga dessa och har kommit en bit på väg. Målet är att försöka göra en sammanställning med berättelser och bilder från de kolonier vi känner till.

»Barn behöver komma ut på landet« var en slogan som ofta användes mycket i Sverige i början av 1900-talet. Bakgrunden var sannolikt att skolornas personal uppmärksammade att många barn hade det svårt. Detta märktes i slutet av terminen, barnen verkade trötta och i flera fall undernärda. Man visste också att många föräldrar inte hade råd eller möjlighet att åka på semester med familjen. Semester enligt våra dagars regler och begrepp fanns överhuvudtaget inte.

Välgörenhet

Genom välgörenhet, donationer och massor av frivilligt arbete växte organisationer fram, med enda målsättning att ge barn möjlighet att komma på landet.

Stiftelser startades med enda målsättning att försöka driva koloniverksamhet. Kommunerna var ofta delaktiga i dessa stiftelser eller ideella föreningar. Den första sommarkolonin i Sverige startade redan 1884.

Redan då hade en organisation växt fram i Stockholm. Det ansågs att det var ett storstadsproblem. Läkare och skolpersonal vittnar i olika berättelser om hur viktigt det ansågs vara med en liten sommarvistelse på landet för de yngre barnen. Efterhand blev andra faktorer, speciellt då ekonomiska, avgörande för kolonivistelse. Behovet har alltid varit mycket stort. Det berättas att när det var dags för anmälan till koloniplats i Malmö ringlade långa köer i Malmös Folkets Park för att få en plats antingen i Hästveda eller Höllviken. Behovet har alltid funnits och finns än i våra dagar. Anledningarna kan vara mycket varierande, men är för det enskilda barnet viktigt.

Verksamheten med frivilligt arbete och

fortsättning på sidan 2

Sommarkolonierna (fortsättning från sidan 1)

Hänt sedan sist

Hösten kom sent och plötsligt vid månadsskiftet september-oktober efter en underbar september, en regnig augusti och en i övrigt tropisk sommar.

Calluna hann med ett antal utställningar trots värmen. Dels på Skanör bibliotek där vi under juli visade »Gåsapågar och Gåsatöser« och under augusti »Drottning Margareta – Fru Kungen«. På Höllvikens bibliotek visade Roy Larsson flygbilder över Ljungen och på ToppenGallerian visade vi både en mindre version av »Gåsapågar och Gåsatöser« och Roy Larssons bilder.

Som vanligt har vi också skrivit artiklar i Gallerians tidning.

Arbetet med Kämpingeboken är inne på upploppet. Den ska bli färdig i höst.

Möte

Stipendium

Torsdagen den 26 oktober (Obs! ändrad datum) delar vi ut andra hälften av Callunas Kulturstipendium samtidigt som Christian Kindblad håller ett föredrag om »Tre tidiga industrisatsningar på Falsterbonäset«.

Föredrag

Det kommer att handla om Järnvägen, Falsterbo-kanalen och Cementfabriken i Skanörs hamn.

Plats: Ljungkyrkan och tid klockan 18.30. Ingen förhandsbokning behövs.

Observera att vi nu har annan lokal och alltså ses i Ljungkyrkan på Falsterbovägen 44.

Vi bjuder på kaffe och kakor och alla är hjärtligt välkomna. Ta gärna med vänner och bekanta.

Trelleborgs skolovskoloni. Bilden införd i Trelleborgs Tidning 1929.

donationer utan inblandning från det allmänna kom under slutet av 60- talet och i början av 70-talet att ifrågasättas. Skulle verkligen dessa i grunden rimliga önskemål finansieras genom välgörenhet och av de som hade möjlighet att arbeta ideellt som ledare under kollotiden. De senare arbetade ofta med mycket dåliga löner, om de ens hade någon ersättning förutom fri mat och bostad.

»Bland de många, som medverkade i Barnens Dag 1911, var dåvarande postexpeditören Widner såsom positivhalare (till vänster om positivet) vilken med sällskap hemsökte gårdarna och insamlade mycket pengar.« (Trelleborg Tidning 1911).

Det betraktades som »sommjobb« utan reglerade arbetstider och andra förmåner som vanliga anställda hade.

Majblomman & Barnens Dag

Allmänna arvsfonden tillsammans med Majblommeföreningar och Barnens Dag blev nu stora bidragsgivare. Kommunerna blev på olika sätt alltmer inblandade i verksamheten. Arbetstider och löner kom att regleras efter vanliga villkor.

I Malmö har under åren flera social-

demokratiska folkrörelser bidragit med ekonomiska medel och tillsammans med ideellt arbete kunnat driva koloni-verksamheten både i Hästveda och Höllviken.

Barnens dag-verksamheten uppstod då man hade behov att samordna insamlade medel »för fattiga, trångbodda, klena, svaga och sjukliga barn«.

Majblomman har sålts i Sverige sedan 1907 då den startade i Göteborg. Målsättning är den samma som Barnens dag-verksamheten, det vill säga att stödja barn i olika situationer där samhällets resurser är otillräckliga.

Sommarkoloniverksamheten började på Ljungen enligt vad man kan finna redan 1908, då grunden lades till det som idag är Malmö Sagostunders verksamhet på Ljungdalavägen. Efterhand tillkom Frälsningsarméns koloni på Klockarevägen, Eslövskolonin på Collins väg/Klockarevägen och Trelleborgs skol-

lovskoloni på Östersjövägen, nu en del av Gya-området. De är de kolonier vi kan finna har varit verksamma här under olika tider. Det säkert det speciella läget som gjorde att så många kolonier startade just här. Närheten till havet, stranden och skogen och inte allt för långa avstånd till städerna som barnen kom ifrån. Det senare hade ju också en ekonomisk sida, korta resor gjorde att det fanns möjlighet att fler barn kunde vistas på kollo. Om det uppstod problem hade föräldrarna också lättare att hämta hem sitt barn.

Vi vill veta mer

Vi vill veta mer om dessa kolonier, och en del material har vi redan. Speciellt

fortsättning på sidan 4

Styrelsen för Trelleborgs skolovskoloni. I mitten i grå kostym, överläraren samt ordförande och sekreterare i skolovsföreningen John Rosén, till vänster om honom hans svärdotter Astrid Rosén som även var aktiv i Röda Korset och Lottorna.

Efterlysningar

Fotografer

Jag söker uppgifter om fotografer som varit verksamma i Vellinge kommun från 1890-talet och fram till 1950- och 60-talen.

De flesta äldre familjer härnere har väl bilder från Matilda Månsson och kanske även någon från Anton Marcusson i Vellinge, men det har funnits en handfull andra fotografer med ateljéer i Vellinge och Falsterbo: Frans Weyer, Carl Nissalowitz, Elsa Sörensen och Helga Persson i Vellinge och Carl Bauer, Elina Nelander och Per Wilhelm Jeppsson i Falsterbo.

Skanörs Gästis

Till en artikel om Gästis skulle vi behöva uppgifter om krögare i äldre och nyare tid. Minnen, matsedlar med mera. Gästis historia har inte skrivits och vi tycker det kunde vara på tiden.

Värfesten 1927

Sommaren 2007 kommer vi att göra en utställning kring Värfesten i Skanör 1927.

Det var ett stort arrangemang som Malmö Musei Vänner och Nordiska museet höll i. Dåvarande kronprinsparet Gustav (VI) Adolf och Louise var där med prins Gustaf Adolf och prinsessan Ingrid. En tropp ur Kronprinsens Husarer iklädda uniformer från tidigt 1800-tal gjorde en uppvisning och det förekom utställningar, teater och uppläsningar med mera. Temat var »Gustav IV Adolf besök på Skanörs Ljung 1801« så som Nicolovius beskriver det i *Folklivet på Söderslätt*.

Har Du material, minnen eller andra uppgifter så kontakta Christian Kindblad, på telefon: 040-18 32 57 eller på mail:

christian.kindblad@telia.com

En bild från Malmö Sagostunders koloni på 1940-talet.

kring Trelleborgs skolovskoloni saknar vi material, bilder mm. Även från Eslövs kolonin saknar vi bilder och berättelser från barnen. Vi är inte heller helt säkra på under vilken tid kolonierna fanns. Starten vet vi ungefär, men när de lades och hur avvecklingen skedde har vi inga uppgifter om.

Du som varit på kollo i våra trakter hör av Dig, vi är som sagt intresserade av Dina minnen och berättelser.

Har Du inte själv varit på kollo, känner Du kanske till någon som varit det, tipsa honom eller henne att ta kontakt med oss på telefon 040-45 11 48 eller maila till calluna.telez.se så tar vi kontakt.

Ingemar H Johansson

Ny tävling & svar till den gamla

Vi hade hoppats att en liten tävling för våra läsare skulle vara trevligt och i nummer 27 hade vi lagt en sådan som Ni kanske sett? Några små bokpriser hade vi också till de första pristagarna.

Inte någon har svarat! Vi är ledsna och mycket undrande. Vi vet ju att många av våra läsare har kunskaper och vet väldigt mycket om tider som gått härnere. Var det för svårt eller var det inte mödan värt?

Vi ger naturligtvis inte upp, så i detta nummer kommer frågor som rör Skanör och Falsterbo från förr.

Nu till de rätta svaren i förra numret.

1. Om slaget vid Foteviken kan man läsa i flera artiklar och skrifter. Det står i olika nerteckningar att slaget ägde rum 4 juni 1134. Det var egentligen en släktfejld som kom att förändra Danmarks tronföljd. Kungens brorsson Knut Lavard blev mördad av en prins Magnus. De var rivaler om tronen.

2. Kyrkan byggdes 1902, arkitekten hette Magnus Steendorff.

3. Collin var kyrkoherde i Räng 1871-1896 och började efterhand plantera gran och tall på kyrkans mark. Vi kan idag tacka honom för den skog som fortfarande finns kvar.

4. Furet i Höllviken, restaurang och nöjesplats, Gamleväg mot Falsterbo vägen.

5. Brandstationen invigdes 1935. Skänkt av Villaägareföreningen.

6. Puben kom till Höllviken 1969 från en engelsk vecka i Stockholm.

7. Arvid Perssons affär i Kämpinge låg där nu barnstuga ligger utmed vägen till Trelleborg.

8. Foteviks mölla låg vid Kyrkvägen, öster om Kyrkans Hus. Byggt år 1865 och drevs fram till 1944. Den revs 1948 och flyttades till Osbyholm.

9. Namnet ändrades till Höllviksnäs på begäran bland annat av posten. Sammanblandning av Hörviken i Blekinge. Ändringen skedde 1944.

10. Norrjevägen, förklaringen finns i ett gammalt språkbruk. Ett norrje är en utbyggnad åt norr på ett hus. Uttrycket har överförts på den bebyggelse som uppfördes i byn i samband med skiftesreformen under senare delen av 1800-talet. Denna bebyggelse låg norr om den gamla byn. Vägen till den nya

bebyggelsen norr om byn blev följaktligen Norrjevägen.

Ny tävling

Frågor denna gång om Skanör och Falsterbo. Svar senast den 15 oktober, antingen över mail: calluna@telez.se eller post: V. Mölledalsvägen 18, 236 34 Höllviken.

1. När var de stora bränderna i Skanör och Falsterbo?

2. Vilket år räknas som Skanörs rådhus officiella invigningsår?

3. Vilket år togs fyren i Falsterbo i bruk och när släcktes den ner?

4. Vilket år invigdes Falsterbohus?

5. Hur länge har Skanör haft hamn?

6. När revs Strandhotellet i Falsterbo?

7. När invigdes Strandbadens dansbana i Falsterbo?

8. När invigdes nya väg 100?

9. När byggdes lotsstationen i Skanörs hamn och när flyttades den?

10. När skedde de första utgrävningarna av Falsterbohus slott och borg?

Stående, från vänster A Lewander, Holger Lindal, Edvin Nilsson och Valle Ahlström. Sittande L Sjölin, Anders Nilsson, Karl Svensson.

Efter 1:a världskrigets slut började spritsmugglingen att anta oacceptabla proportioner. Från Baltikum, Tyskland och Polen avgick spritskutorna, som sedan uppehöll sig i Östersjön innan lasten av »spritdunkar« överfördes till mindre båtar. I kustregionerna landstattes de direkt eller förankrades tillfälligtvis på havsbotten för att senare föras i land.

Kustbevakningen, som sorterade under Kungliga Tullverket, var nu i behov av förstärkta resurser. Större bevakningsfartyg, snabbgående båtar och enkla informationssystem användes under 1920-talet i allt större omfattning i jakten på storsmugglarna.

Jakten började så att säga redan i östersjöhamnarna. Misstänkta fartygs avgångar och förflyttningar i sjörummet registrerades och vidare rapporterades så långt detta var möjligt.

För att så effektivt som möjligt avstyra smuggling, upprättades gränsposter och kustposter utmed rikets gränser. I känsliga områden kunde avstånden mellan kustposter vara kortare än 10 km.

Kustposteringen i Skanör

Denna hade ett bevakningsområde, som omfattade Falsterbonäsets land- och kustområde och begränsades av linjen Vellinge Väster till Kämpinge i öster. Sex till sju man och en förman ansvarade för bevakningen, som utgick från Skanörs hamn. Samtliga var bosatta i Skanör.

Landskustvägar och stigar avpatrullerades på cykel. Tjänstehundar medfördes. De ägdes av personalen, som uppbar ersättning från Tullverket för hundhållningen. Den hundras, som

fortsättning på sidan 6

Från Skanörs hamn (fortsättning från sidan 5)

oftast användes, var Dobermann, en hund med skarpt temperament och fysisk uthållighet. Under de nattliga patrullerna tjänstgjorde den säkerligen även som hjälpmotor.

Tulljakten

I Skanörs hamn låg posteringens motorbåt »tulljakten«. Men i Skanör kallades den tullbåten. Den var en kravellbyggd båt med tändkulemotor ligande för om midskepps. Några större fartresurser var det ej tal om, men ofta tillräckliga för att hålla dåtidens fiskebåtar stången. Området Falsterborev – Klagshamn avpatrullerades både på dagen och natten, när vädret tillät.

Kronans rätt

I Kustbevakningens arbetsuppgifter ingick även att bevaka Kronans rätt vid strandningar och skeppsbrott samt att handlägga sjöfyndsärenden. Jakt och fiske i omgivande farvatten skulle också kontrolleras.

Tullexpedition

På orten fanns en tullexpedition, som sköttes av posteringens förman. Såle-

des skulle eventuell utlandstrafik registreras, fyr- och båkavgifter debiteras. Expeditionen svarade även för de auktioner, som förrättades på ilandflutet gods.

I slutet på 1940-talet förflyttades personalen till Höllviken – Falsterbo-kanalen. Den nya kustbevakningsstationen utrustades nu med större och modernare fartyg. De fick senare även utrustning för oljebekämpning.

Enstaka händelser

Kort sammanfattning hämtad från rapporter och gjorda minnesanteckningar från Kustposteringens tid i Skanör:

21 januari 1924:

På östra sidan av Falsterborev strandar ångfartyget Erato från Amsterdam på resa Stettin – Amsterdam med last av 700 ton socker, 100 ton papper och 30 ton tjära. En kustvakt från Kustposteringen Skanör bevakar fartyget. Neptunbolagets fartyg Herakles assisterar. Flottagning och inbogsering till Trälleborg.

14 maj 1925:

Skanörs tulljakt prejar motorbåten Maria från Hamburg med last av 1 000 l sprit. Motorbränsle saknas ombord och segel får användas. Fiskare från Skanör uppger att Marias besättning velat byta sprit mot motorbränsle.

27 juli 1926:

På havsstranden i Skanör-Falsterbo finner Kustposteringens personal 29 stycken tioliters bleckdunkar innehållande sprit. Före detta kronolotsen Peter Berggren, en dunk. Fiskaren Johan Kristersson, fyra dunkar

8 maj 1927:

Lantbrukaren Olof Jeppsson, Knösen, bärgar en segelbåt märkt Mö 710. Den bärgade båten tillhörde Alfred Broberg i Gessie. Bärgarlön 10 kronor erlades.

Juli 1935:

Ett ångfartyg från Balticum gick på grund vid Bredgrund. Cirka 10 000 bräder kastas överbord och driver iland ute på revlarna norr om Skanörs hamn. Förteckningen över bärgarna omfattar cirka 100 namn. Alla stadens olika yrkeskategorier finns representerade.

»Under en het sommardag sågs borgmästare, lantbrukare, fiskare iförda badbyxor, baddräkter, uppkavlade byxben eller enbart kalsonger ilandföra det välsignade timret«.

26 juni 1942:

Vid patrullering till sjöss med tulljakten observeras ett mindre flöte (grönmalad plankbit) med lina och en däri fastgjord silltunna innehållande salt sill. Läge cirka 500 meter öster om minsprängda S/S Vestra. Silltunnorna såldes senare på auktion till ett hotell i Falsterbo. »Upphovsmännen blev besvikna – ingen sill till midsommarbordet«.

Hamn under andra världskriget

Mörka moln hopar sig över Europa – kriget är snart ett faktum. Med klockringning i Skanörs kyrka kallas unga män för att inställa sig till vapentjänst.

Under sommaren 1939 har vi vant oss vid att se strålkastare lysa upp himlavalvet i augustimörkret. Luftförsvaret i Malmö övade, men ett krig tycktes långt borta för de flesta. Statsministerns försäkran om att vår beredskap var god lugnade kanske många.

Skanörs egen Per-Albinlinje med fyra bunkrar uppförs i iltempo och står färdiga i god tid före den ödesdigra dagen 9 april 1940.

Tysk minering

Kring Falsterborev förbereder tyskarna sin minering för att hindra intrång i Östersjön via Öresund. Tyskt sjöflyg har iakttagits i området i slutet av augusti. En kort tid därefter ligger minsparren på plats. Djupen i fartygsleden inom tremilsgränsen på svenska sidan har reducerats från nio meter till knappt fem.

En orkanliknande storm i början av hösten 1939 gjorde att många minor slet sig och gav sig på drift. De kom att utgöra ett allvarligt hot mot sjöfarten. Flera minor drev iland utmed våra stränder och desarmerades av marinen.

Det första fartyg som minsprängdes var Kosti. Även en mindre kusttanker, Algon, tillhörande Malmrosrederiet i Trelleborg, minsprängdes samma höst på väg genom fartygsleden inom tremilsgränsen. Den fylldes fort och besättningen togs snabbt upp av tulljakten från Skanör och ett svenskt marinfartyg. Tursamt nog befann sig båda räddarna i närheten. De kunde efter några timmars färd till Trelleborg avlämna en nära nog oskadd besättning. Algon bärgades senare.

Den 12 december var det åter dags, då minsprängdes ångaren Torö av Stockholm. Detta fartyg blev senare tillhåll för vrakplundrare.

Engelska minor

Fler minsprängningar följde i Öresund och nu var det fråga om magnetminor, som nattetid fälldes av engelska flygplan på strategiska ställen i Sundet.

Norska ångfartyget Vestra av Haugesund på färd till tysk hamn minsprängdes i juni 1942. Lasten bestod av salt sill i tunnor.

Sven E Svensson

Minor även i Ljunghusen

En väldig storm under hösten 1939 gjorde att många minor slet sig och utgjorde stor fara för sjöfarten och som ilandflutna var de en stor risk för de boende.

I oktober detta år var Doris Jönsson och hennes syster, som båda bodde på Marinavägen, ute och promenerade utefter stranden i Ljunghusen. Det är att märka att kanalen ännu inte fanns. De fann då en mina som låg och skvalpade i vattnet. Tillkallad militär spärade av stranden och minan blev desarmerad.

I november var det dags igen. Det var spännande säger Doris, både med minorerna och med militären!

IHJ

pa Ljungen

På Ljungen
nummer 1-25
samlade i bokform
180 kr.

Fru Kungen
av Marie Sjögren
70 kr.

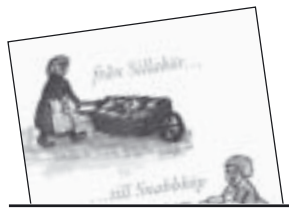
**Skanör och
Falsterbos historia
från A till Ö**
av Christer Melin
95 kr.

Tåget har gått!
av Christian Kindblad
50 kr.

**Posten i Skanör
och Falsterbo**
av Lars Dufberg
80 kr.

**Från Sillabör
till Snabbköp**
av Ingemar H. Johansson
och Christian Kindblad
160 kr.

**Stora Hammars
kyrka 100 år**
av Ingemar H. Johansson
50 kr.

**Historier från
Skanör**
av Anders Carlsten
130 kr.

**Stinsen i
Falsterbo**
av Stig Mårtensson
125 kr.

**Resande över
Ljungen**
av Christian Kindblad
90 kr.

**Ett stycke
kanalhistoria**
av Sven Lundström m.fl.
45 kr.

**Höllviken
- bilder och minnen
från förr**
125 kr.

På Ljungen ges ut av
KULTURFÖRENINGEN
CALLUNA

Styrelse

Ingemar H. Johansson
Christian Kindblad
Bertil Lundahl
Peter Nilsson
Roy Larsson
Marie Sjögren
Kaj Sundholm

Redaktör

Christian Kindblad, *chk*
christian.kindblad@telia.com

Ansvarig utgivare

Ingemar H. Johansson, *ihj*
calluna@tele2.se

Grafisk form

Christian Kindblad

Tryck

Holmbergs, Malmö

Adress

Kulturföreningen Calluna
V. Mölledalsvägen 18
236 34 Höllviken
040-45 11 48

Callunas hemsida
www.calluna.nu

Medlemskap

Sätt in 100 kr på
plusgiro 250862-0

Tidningen utkommer
med 4 nummer per år.

Återge gärna våra artiklar
men ange alltid källan.

Ljung, *Calluna vulgaris*

KULTURFÖRENINGEN

Calluna

DÅ OCH NU PÅ LJUNGEN